

Razkrita skrivnost jame na Cvingerju

Marko Pršina

Cvingerska jama s sinonimom Keltska jama na Cvingerju (kat. št. 5159) leži na severozahodnem kopastem vrhu Cvingerja na nadmorski višini ok. 260 metrov. Njena lega je le za okoli tri metre nižja od najvišje točke Cvingerja (263 metrov n. m.), ki se nahaja slabih 300 metrov jugovzhodno. Če zanemarimo nizek Meniški hrib tik nad Krko je prav cvingersko sleme tisto, ki začenja sprva nizek ter nato vse višji Hrbet med Radeščico in Sušico, ki v dinarski smeri poteka od najbolj značilnega okljuka Krke pri Meniški vasi pa vse do Belokranjskih vrat nad Semičem (Kladnik in Ravbar, 2015). Kot bomo zapisali v nadaljevanju, ima ta po uradnih podatkih 6 metrov globoka in 10 metrov dolga jama nadvse pestro zgodovino ter zelo aktualno sedanost.

O prazgodovinskih prebivalcih

Cvingerska pobočja so danes porasla z gozdom. Pred okroglo dvema tisočletjema in pol, v času starejše železne dobe, pa je bila to krčevina, ki so jo poseljevali prazgodovinski prebivalci. Na severozahodnem vrhu tega griča, med dolinami Krke, Sušice in Radeščice, so zgradili naselbino, ki jo je obdajalo 720 metrov dolgo krožno obzidje. Sprva je bilo leseno-zemljeno, pozneje so ga nadomestili s kamnitim, širokim dober

Prazgodovinsko gradišče Cvinger med dolinami Krke, Sušice ter Radeščice. FOTO MARKO PRŠINA

meter. Na njegovi notranji strani so zgradili vrsto lesenih stavb, ometanih z glinenim ometom. Arheologi so v naselju našli številne najdbe – kose keramičnih posod, glinasta vretenca, uteži za tkanje, brusne kamne, kamnite žrmlje za mletje žita ... (Križ, 1990). Na najvišji točki in skorajda v središču naselja se odpira kraška jama oz. bolje zapisano brezno (Dular in Križ, 2004). Ali je bilo znano že v halštatski dobi, ali se je morda odprlo pozneje, pa je uganka, ki smo jo med letoma 2016 in 2017 poskušali družno razrešiti arheologi in jamarji.

Arheološkega najdišča Cvinger ne moremo celovito predstaviti, če poleg naselja ne omenimo tudi obsežnega območja železarstva. Raztezalo se je na njegovem južnem pobočju z ledinskim imenom Branževce, o čemer pričajo številni ostanki železove žilindre, ki jih lahko najdemo povsod na površini. Sodobne magnetometrične raziskave so dokazale obstoj nekaj sto peči za taljenje železove rude (Mušič in Orengo, 1998). Pridobljeno surovo železo so prazgodovinski kovači nato s kovanjem preoblikovali v uporabne izdelke. Naj ob železarstvu in kovaštvu, ki sta bili njihovi osnovni gospodarski dejavnosti, omenimo vsaj še lončarstvo. Prehranjevali so se predvsem z mesom domačih živali, žitaricami (pšenica, proso, ječmen) ter gorčico. Lov je bil v njihovi prehrani zgolj dopolnilna dejavnost.

Tretja pomembna sestavina najdišča je gomilno grobišče, ki leži še nekoliko južneje od talilnic. Sestavlja ga 26 zemljênih gomil – v tlorisu okroglih kopastih tvorb s premerom od 6 do 20 metrov. Vanje so v lesenih krstah polagali pokojnike, grobove pa pretežno razporedili v krogu po njenem obodu. Gomile je ob koncu devetnajstega stoletja kopal znani dolenski starinokop Jernej Pečnik ter v njih našel številne dragocene najdbe, ki jih danes hrani Prirodoslovni muzej na Dunaju. Poleg najrazličnejših lončenih posod ter železnega in bronastega orožja (sulice, sekire in čelade) je izkopal še raznobavne steklene in jantarne ogrlice, bronaste zapestnice, nanožnice, sponke (fibule) ter bronaste posode. Med slednjimi izstopata dve situli, še posebej ornamentirana, ki je okrašena s tremi pasovi različnih prizorov (Teržan, 1976).

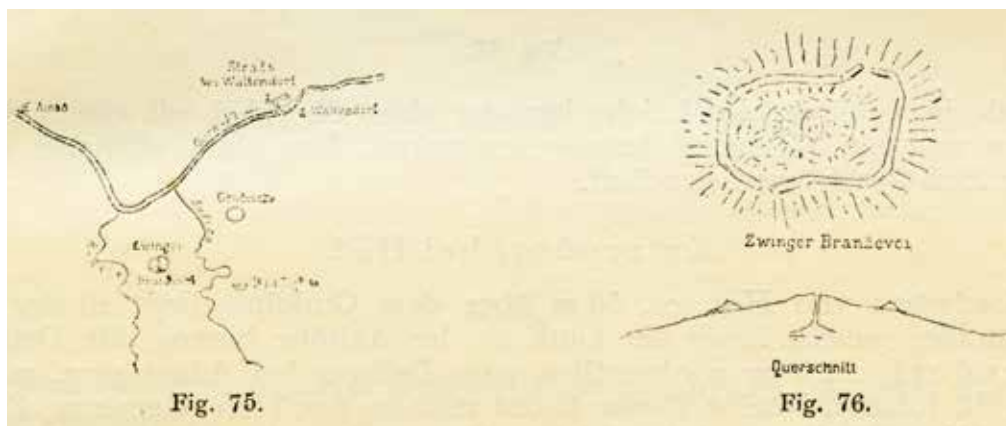

Pojasnjevalna tabla arheološke poti Cvinger ob delno rekonstruiranem obzidju. FOTO MARKO PRŠINA

Slovstvo

Za razliko od arheološkega najdišča, ki je v strokovni literaturi glede na njegov pomen primerno obravnavano, pa njegova Cvingerska jama ne slovi ravno po bogati literaturi. Razumljivo, bi lahko dejali, glede na njene skromne dimenzije. A v preteklosti le ni bila povsem neopažena. Najstarejši znani zapis o njej najdemo v drobni knjižici *Zdravišče Toplice*, ki jo je leta 1900 v nemščini in slovenščini spisal Pavel Zhuber pl. Okrog, takratni načelnik logarskega urada kneza Karla Auersperga, ki je imel sedež v gradu Soteska. Avtor v poglavju Zgodovinske črtice omenja grobove, v katerih so izkopali »mnogo zgodovinsko imenitnih starin«. V nadaljevanju še zapiše, da so bile »na vrhu griča naselbine, zavarovane z močnim zidom.« V poglavju Okolica zdravišča pa je Zhuber navedel: »Takoj za parkom vzdiguje se polagoma že prej imenovani hrib Tabor. Od ceste peljejo lepe gozdne poti in stezice med gostimi, visokimi smrekami proti vrhu k nekdanji keltiški naselbini. Prav na vrhu je nad 20 metrov globoka navpična jama. Zaradi nevarnega vhoda do sedaj nihče še ni preiskal te jame, vendar pa se sodi, da so s to navpično jamo v zvezi še druge vodoravne votline. V tej jami so prav lepi kapniki.« (Zhuber, 1900).

Drugi, slabo desetletje mlajši zapis je iz leta 1909. V svoji obsežni knjigi o zgodovini železa na Kranjskem, Goriškem in Istri ga je objavil Alfons Müllner: »Tu med Krko in vodotokoma Radeča in Sušica leži hrib Branževci, kjer sem leta 1873 našel prazgodovinsko obzidje. To je obsegalo 680 metrov. Zid je sestavljen iz zemlje in kamnja, med katerimi se nahaja železova žindra. V naselju se najdejo sledovi koč in odprtega kuršiča ter veliko železove žindre. Zunaj Cvingerja se je v gozdu nahajala lepa, na žalost zdaj uničena, gomila, ki je merila 2 metra v višino in je obsegala 70 korakov. Vsebovala je okoli 40 grobov. Najdbe iz te gomile in poleg ležečih grobov so bile iz »halštatskega« obdobja VI. in V. stoletja.« Besedilo je dopolnil z risbama – na prvi je označil zemljepisno lego Cvingerja (Fig. 75), na drugi pa je narisal obzidje iz ptičje perspektive (Zwinger Branževci) ter mu dodal še njegov prerez, na katerem je dobro vidna naša jama (Fig. 76). Njene globine v besedilu ne omenja, na našo žalost tudi ni dodal merila, s pomočjo katerega bi lahko vsaj približno ocenili globino (Müllner, 1909).

Müllnerjevi risbi lege Cvingerja ter obzidja v tlorisu in prerezu.

Na naslednjo pisno obravnavo je jama čakala vse do časa po osamosvojitvi Slovenije. Takrat je namreč Andrej Hudoklin v prispevku za Naše jame objavil kratek pregled do tedaj znanega dogajanja z obravnavano jamo. Ena izmed njegovih ugotovitev je bila, da je nasutje nastalo po drugi svetovni vojni, kar so potrdili tudi ostanki eksplodiranih minskih teles. Poleg tega, da je v njem zabeležil pripovedi, ki so o jami in njenih skrivnostih krožile med domačini, je prispevek zanimiv tudi iz gledišča zgodovine našega kluba. Odprava v našo mistično jamo je bila namreč njegova prva ekskurzija v dolensko podzemlje, priložnostna oprema pa kar »sveče s pokopališča« in »vrv iz nevmčigavega hleva« (Hudoklin, 1991).

Jamarske raziskave

V uradno jamarsko evidenco je Cvinger vstopil leta 1982 – tj. v času ponovnega vzpona delovanja našega kluba, ki smo ga zaznamovali predvsem jamarji iz Dolenjskih Toplic. Okoličanom dobro znana jama je bila med njihovimi začetnimi jamarskimi cilji. Dne 20. marca 1982 so jo tako prvi obiskali, dokumentirali in registrirali brata Robert in Zdravko Bučar ter Andrej Hudoklin. Danes obravnavani jami na Cvingerju družbo delata še Brezno pri obzidju na Cvingerju (kat. št. 5838) z datumom prve ekskurzije 5. maj 1984 ter Rudolfovo brezno na Cvingerju (kat. št. 5591) z datumom prve ekskurzije 18. marec 1989.

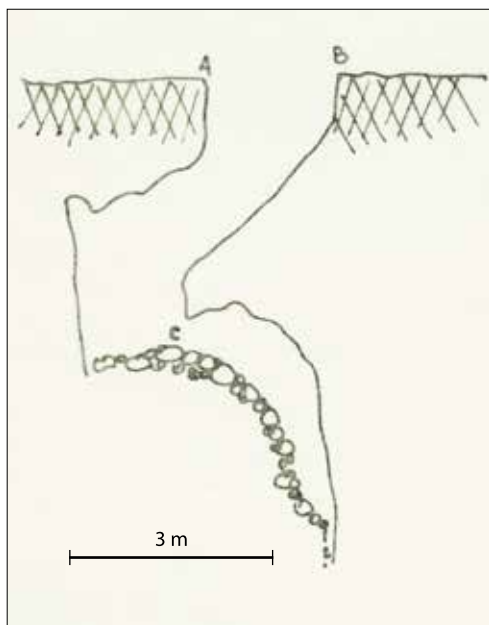
Brezno je mladim raziskovalcem očitno dovolj razburkalo jamarsko domišljijo, saj smo se topliški jamarji k njemu redno vračali. Še bolj kot nas jamarje, so cvingerske skrivnosti pritegnile arheologe – vse do te mere, da smo družno poskušali očistiti nasut čep, ki zapira nadaljevanje. Če bi nam to uspelo, bi s tem potrdili Müllnerjevo skico ... Čas prvih jamarskih raziskovanj je bil nadvse pester, zato bo zgoščen vpogled v jamarski kataster za marsikoga zanimiv.

20. marec 1982, zapisnik terenskih ogledov

Vhod je v obliki pravokotnega trikotnika (2 x 2,5 metra); na SV strani se strmo spusti do globine 6,5 metra, na jugozahodni strani pa se podaljša za 1,3 metra in poglobi za en meter; dno jame je iz podornega kamenja in vejevja, kar je tudi ovira za nadaljnje prodiranje; čep zavzema približno 5–10 m³ nasipanega materiala; o jami krožijo bajke – jama naj bi bila mnogo globlja, z daljšimi hodniki, ki se odpirajo v globino in vodijo do bližnjega gradu Rožek nad Podturnom; rovi naj bi bili polni skrivnosti in bogastva; do dna brezna je pred drugo svetovno vojno prišel Topličan Zupanc, ki je na dnu našel coklo, oblitno z zlatom; bila je last menihov, ki so tu živeli. Pomenljiv je še podatek, da se je brezno zasulo po koncu druge vojne, vzrok pa je neznan.

16. in 22. avgust 1986, dopolnilni zapisnik

V sodelovanju z Zavodom za varstvo naravne in kulturne dediščine Novo mesto smo se pod vodstvom arheologa Boruta Križa vključili v arheološke raziskave; organizirali smo odkopavanje nasutja, ki zapira vhod v nižje dele jame; pred začetkom del je bila globina do vrha nasipnega stožca okoli 5 metrov; nasutje tvorijo večje podorne skale, ki so se porušile iz vhodnega dela; odstranili in izvlekli smo precej materiala in jamo poglobili za dva metra; večje skale, ki jih nismo mogli izvleči, so začele groziti;

Prvi jamarski načrt Cvingerske jame iz marca 1982. RISAL ANDREJ HUDOKLIN

izkazalo, da se del jame vendarle ni ugreznil. Tega leta so namreč zagnani mladinci, zbrani okoli Bička, od nekega vaščana »pridobili« lesene lojtre, jih namestili v jamo ter na svojo pest začeli prazniti razpoko v kotu jame ter jo s tem poglabljati. Ta del jame, skozi katerega smo se pozneje prebili v nižje etaže, smo zato poimenovali Meniški jašek.

15. februar 1993, dopolnilni zapisnik

A. Hudoklin je ob ogledu jame ugotovil, da so neznanci večje količine kamenja, ki je bilo na kupu ob jami, zmetali nazaj v jamo; nepridipravi so močno poškodovali zasigano steno, ki je sedaj dodobra okrušena.

Temu kratkemu pregledu klubskih zapisnikov je treba še dodati, da so večini zapisnikov priloženi tudi načrti, iz katerih je razvidno počasno, a vztrajno poglabljanje jame (Kataster jam JKNM, kat. št. 5159).

Prve arheološke raziskave

Kaj je tako zanimivega v Cvingerski jami, da je že tako zgodaj pritegnila pozornost arheologov? Prav gotovo dejstvo, da se nahaja skoraj na sredi prazgodovinske naselbine (gradišča), ki poselitveno sega v čas od pozne bronaste dobe (10. in 9. stol. pr. n. š.) pa vse do mlajšega halštatskega obdobja (5. in 4. stol. pr. n. š.) z verjetnimi vmesnimi poselitvenimi prekinitvami. Jama ima torej zaradi njene specifične lege visok arheološki potencial. Ker je bila njena bližnja in širša okolica več stoletij obljudena, sklepamo, da so v jamo po naključju (ali namerno) padli tudi razni predmeti. Jamska notranjost med nasutjem iz kamenja in zemljine v takem primeru hrani dokaze, ki bi bili za osvetlitev

postalo je nevarno in s kopanjem smo prenehali; v globlje dele jame bo mogoče priti le s predhodno generalno odstranitvijo vsega nasutja.

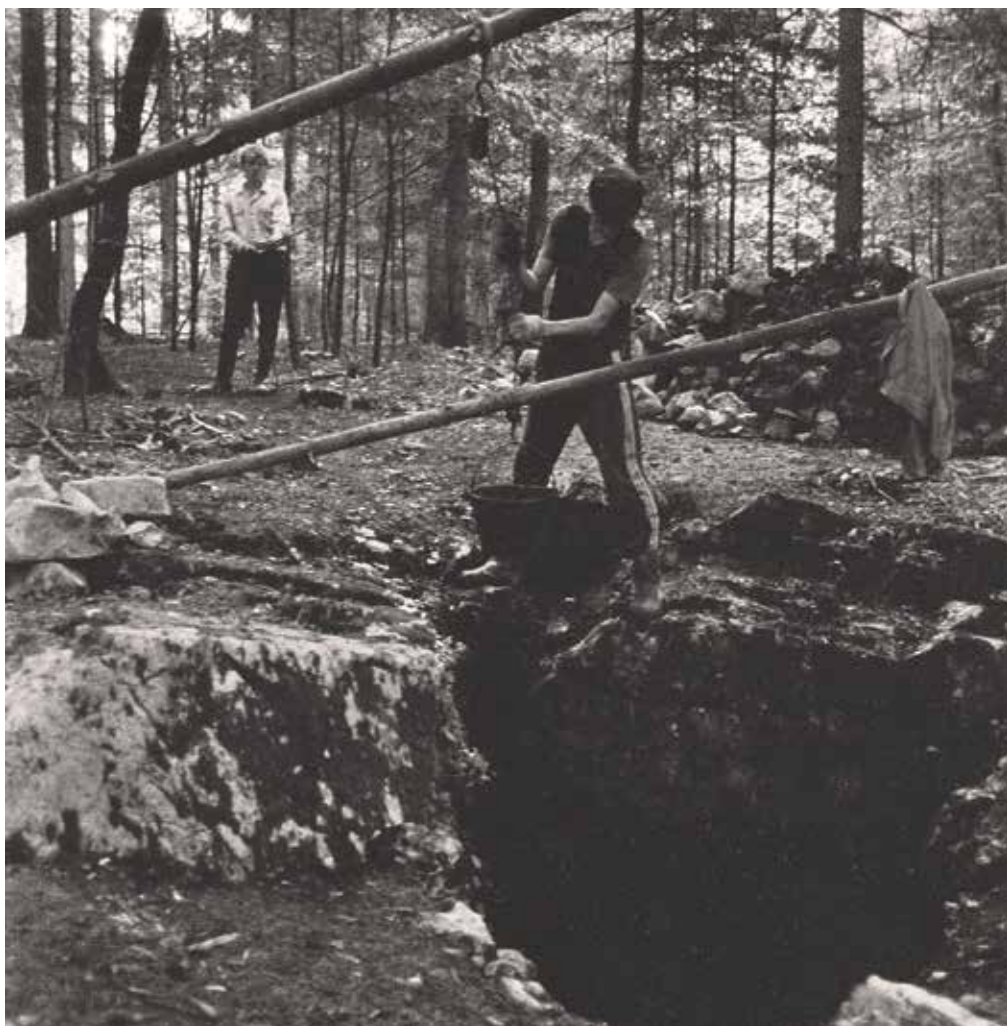
Avgust 1987, dopolnilni zapisnik

Odkopali in izvlekli smo še okoli 7 m³ materiala, s čimer smo prišli še 4 metre nižje; podorni material še vedno zapira nadaljevanje.

25. november 1990, dopolnilni zapisnik

A. Hudoklin je presenečen ugotovil, da se je pred tem uravnano dno v severovzhodnem delu jame ugreznilo; nastal je dva metra globok jašek, ki ima spodaj kompaktne živoskalne stene; s kopanjem bi veljalo nadaljevati; v jamo se pride s pomočjo lestve, ki smo jo izdelali ob čiščenju. No, med letošnjo akcijo, na kateri je bil navzoč tudi filmski režiser Rok Biček, domačin iz bližnje Meniške vasi, se je

življenja takratnih prebivalcev strokovnjakom nadvse dragoceni. Zelo zanimivo bi bilo tudi odgovoriti na vprašanje, ali je imela jama, poleg tega, da bi utegnila biti naselbinsko smetišče, še kakšen drug, morda celo religiozen pomen. Zato ne preseneča, da je postala zanimiva za arheologe takratnega Zavoda za varstvo naravne in kulturne dediščine Novo mesto, ki so konec osemdesetih let prejšnjega stoletja znotraj cvingerske naselbine izvajali raziskovalna izkopavanja. Ker so v jamarskih zapisnikih iz našega katastra jam prevladovale ocene, da je brezno zasuto, je bilo zato več poskusov, da bi čep iz kamena in zemljine odstranili. Tega smo zato avgusta 1986 in 1987 družno odstranjevali jamarji in delavci na arheoloških izkopavanjih. Jamo smo poglobili za več metrov, skupna količina ročno izvlečenega materiala pa je bila okoli 10 m³. Prehod v morebitno jamsko nadaljevanje ali dostop do arheoloških plasti nam je tudi po zaključenih raziskavah ostal neznanka. Kopanje v dno jame brez sprotnega odstranjevanja materiala pa smo zaradi nevarnosti, a tudi pomanjkanja sredstev in volje, opustili.

Čiščenje jame v sklopu arheoloških izkopavanj leta 1987 – na roke in z vedrom. ARHIV ZVKDS, OE NM

Sodobne raziskave

Delo v jami je zastalo za natanko tri desetletja. Leta 2016 smo jamarji JKNM dobili pobudo arheologov iz ZVKDS, Centra za preventivno arheologijo in Oddelka za arheologijo FF Univerze v Ljubljani (mednarodni projekt ENTRANS), da bi s čiščenjem nasipnega stožca pod jamskim vhodom nadaljevali. Ker bi v primeru Cvingerske jame lahko šlo za arheološko dragocen jamski prostor, smo se v klubu odločili, da jamo pred novimi posegi dokumentiramo. Tomaž Grdin je njeno prostornino znova izmeril z laserskim daljinomerom in meritve strnil v 3D-model. Jamski prostor sva nato še fotografirala na način, da se fotografije med sabo prekrivajo. Sodobna programska oprema omogoča, da lahko jamo in njeno obliko doživimo kar pred zaslonom računalnika ali pametnega telefona. Po končanem »lepljenju« fotografij je Tomažu uspelo izdelati nadvse prepričljiv 3D fotografski model jame, ki je dostopen na www.jknm.si.

Nadaljevanje čiščenja po natanko 30 letih – z vitlom in sodom (2017). FOTO MIHAEL RUKŠE

Misel, da bi tudi tokrat jamo čistili ročno, razumljivo nikomur ni bila povšeči. Zato je bilo treba domisliti učinkovitejši način dvigovanja materiala. Odločili smo se, da bomo material dvigovali s pomočjo električnega vitla, vpetega na horizontalni jeklenici nad jamo. Akcija, pri kateri je sodelovala tudi občina Dolenjske Toplice, se je začela s čiščenjem okolice jame ter dostopa. Občinski javni delavci so pokosili podrast ter požagali nekaj grmovja. S tem se je bolje pokazala gomila kamenja, ki smo ga iz jame ročno izvlekli pred tremi desetletji. Tega je strojnik z malim bagrom naložil na štiri traktorske prikolice, s čimer je na deponijo odpeljal okoli 8 m³ materiala. Z montažo žičnice in vitla, namestitvijo varnostnih vrvi ter drugih potrebnih pripomočkov smo se štirje jamarji zaposlili za celo popoldne. Sočasno smo okolico jame in njen vhod očistili še nevarnega kamenja. Zvečer smo še opravili testni dvig in ker je vse delovalo po naših zamislih, smo ob zori Cvinger zapustili nadvse zadovoljni.

V soboto, 9. julija 2016, nas je na akcijo prišlo šest jamarjev. Pol ure po prihodu in zagonu električnega generatorja smo že opravili prvi dvig v posebej za to akcijo pripravljenih plastičnih sodih. Začetna razporeditev delavcev je obveljala ves dan: dva sta v jami kopala in nalagala v sod, dva sta upravljala vitel (dviganje, odmik do deponije, spust nazaj v jamo), dva delavca pa sta bila zaposlena s praznjenjem sode na petnajst metrov oddaljeni deponiji. Izkazalo se je, da smo bili ozko grlo tisti štirje na površini, kajti kopači v jami so bili tako pridni, da je bil ob vrnitvi praznega sode v jamo drugi sod že napolnjen ter na voljo za dvig. Kopači v jami so se menjali vsaki dve uri, delali smo brez prekinitev, tekoče in hitro, tako da se je že pred enajsto uro vitel pregrel in odpovedal sodelovanje. Čakanje smo zapolnili s počitkom, želodce pa s sendviči in pijačo. Ko se je električno pomagalo ohladilo, smo naprej delovali v ustaljenem ritmu in kup izvlečenega materiala se je opazno večal.

Matija Črešnar med delom. FOTO MARKO PRŠINA

Vodja cvingerskih raziskav, doc. dr. Matija Črešnar, univ. dipl. arheolog, je pregledoval izkopani material, vendar razen nekaj kovinskih predmetov (domnevno ostanka detonatorja), enega šrapnela, koščka keramike in še nekaj drobnih recentnih najdb ni našel. Arheološki nadzor je redno opravljal tudi v jami, vendar z najdbami tudi tam ni bil ravno uspešen. Jamarji smo v nezmanjšanem tempu vitel segrevali do pete popoldanske ure, ko smo z dvigovanjem prenehali. Med kolektivnim ogledom jame smo ugotovili, da smo jo poglobili za okoli dva metra. Prevladalo je mnenje, da smo plasti iz časa po drugi svetovni vojni že izvlekli. Čeprav smo izpolnili cilj in v enem dnevu izvlekli okoli 10 m³ materiala, je le-tega ostalo še veliko. Tako recimo še nismo prišli do kakšne police

iz matične kamnine ali do stanja, ko bi vsaj en del jame na dnu lahko počistili vsega recentnega materiala. Spodbudno pa je bilo dejstvo, da se je prostor na dnu z vsakim novim globinskim metrom ožil, s čimer se je manjšala tudi količina sekundarnega materiala, ki ga je bilo še treba izvleči. Stanje ob zaključku akcije smo fotografirali ter pregledali možna nadaljevanja. Ob jamskih stenah se je pokazalo nekaj manjših odprtin, ki so nedvoumno kazale na to, da se jama poševno in v globino gotovo nadaljuje. Dan smo zaključili z oceno, da opravljeno delo še ni dalo želenih rezultatov, pričakovanja arheologov pa tudi niso bila izpolnjena.

Po prvi veliki akciji čiščenja jame smo jamarji staknili glave in se vprašali: Kako naprej? Čeprav smo doslej opravili veliko delo, je bilo jasno, da ga je verjetno še več pred nami. Želja vodje arheoloških raziskav je bila, da bi z delom nadaljevali in v klubu smo temu prisluhnili. V drugo smo se zbrali v soboto, 10. septembra 2016. Med pripravo delovišča dan prej smo že privlekli sode in električni generator, napeljali jeklenico, montirali električni vitel ter opravili testni dvig. Z delom v jami smo razumljivo pričeli tam, kjer smo ga pred dvema mesecema prekinili. Med izkopom smo naleteli na nekaj večjih skal, ki jih je bilo treba pred dvigom razbiti. S poglobljanjem dna se nam je večala tudi višina, ki jo je moral premagovati vitel, zato smo kljub enakemu vložku dela in enaki prizadevnosti tokrat nakopali znatno manj. Nekaj tudi na rovaš generatorja, ki je sredi dneva obmolknil in smo zato v naglici morali poiskati nadomestnega. Na prostoru za odlaganje materiala je arheolog sproti opravljal pregled izkopanega materiala. Izplen ni bil ravno navdušujoč: med živalskimi kostmi, ostanki minometnih min (špliterjev) in starega zamaška za steklenico je izstopal le zajeten kos prazgodovinske keramike, ki je predstavljal del ostenja posode za kuhanje na ognju.

Večje kamne smo navezali na gozdarsko verigo. V ozadju je deponija materiala. FOTO MIHAEL RUKŠE

Jama se nadaljuje!

Zanesljivost delavcev je tudi tokrat prekašala tehniko, saj nam je popoldne odpovedalo še stikalo na vitlu, zaradi česar smo morali delo ustaviti. K sreči ravno na točki, ko je bilo že mogoče pokukati globlje ... Med matičnim ostenjem jame in podorom smo odstranili ravno toliko materiala, da je bilo na dveh mestih mogoče pokukati v nadaljevanje. Iz osrednjega prostora se je tako proti severu pokazala odprtina, v katero je kamen padel nekaj metrov globoko. Na najnižji doseženi točki jame pa je zevala podobna luknja, v kateri se je padajoči kamen ravno tako odbijal nekaj metrov globoko. Skozi obe se nam je uspelo prebiti in ugotovili smo, da je možno mejo med recentnim materialom in matično kamnino dobro definirati. Ostenje jame je tam korozijsko močno obdelano, kamnina je večinoma ostra. Na izpostavljenih delih je množica ježkov, ki vedno dokazujejo prepričanje, a jih tokrat nismo zaznali. Odkritje nadaljevanja je tako dalo prav tistim, ki so menili, da Cvingerska jama ni neka nepomembna razpoka, temveč je (bila) kar spodoben jamski prostor. Kulturnih plasti v novih delih nismo zaznali.

Po enoletnem premoru smo se jame znova lotili v vikendu med 18. in 20. avgustom 2017. V petek smo po temeljitem čiščenju okolice, vhoda in ostenja opravili arheološki pregled trenutnega dna ter stanje dokumentirali s serijo fotografij, ekipa na površini pa je po ustaljeni metodi montirala vsa tehnična pomagala ter opravila testni dvig. Sobotna dopoldanska izmena je čistila predvsem trenutno dno in nasutje okoli velike zagozdene skale ter sočasno vztrajno praznila in poglabljala Meniški jašek na zahodni strani vhodne dvorane. Popoldanci so začeto delo nadaljevali in jašek očistili tako, da je sedaj za suhce prehodan. Čep iz podornega materiala smo nekako obšli in se pod njim lo-

tili še odkopavanja prehoda do stenskega okna, ki smo ga odkrili lani. Ves odkopan material smo morali v vedrih skozi podor znositi do sodov in naprej z vitlom ven na deponijo. Delo je bilo precej zamudno, tako da je bila količina izvečenega materiala relativno skromna. Arheološki nadzor je pokazal, da so drobne najdbe recentne in še zdaleč ne prazgodovinske. Po posvetu smo se odločili, da preostanek čepa v jami pustimo nedotaknjen, saj ga lahko zaobidemo po dveh poteh. Vso jamarsko infrastrukturo smo zato pospravili ter odpeljali v dolino, v sveže odprto jamo pa je že priletel prvi netopir ...

V novoodkrite dele smo se odpravili v nedeljo. Skozi stensko okno smo se spustili v nekaj metrov globoko brezno, ki se proti severu nadaljuje, a zaključni v razvejanih korozijskih razpokah brez možnosti

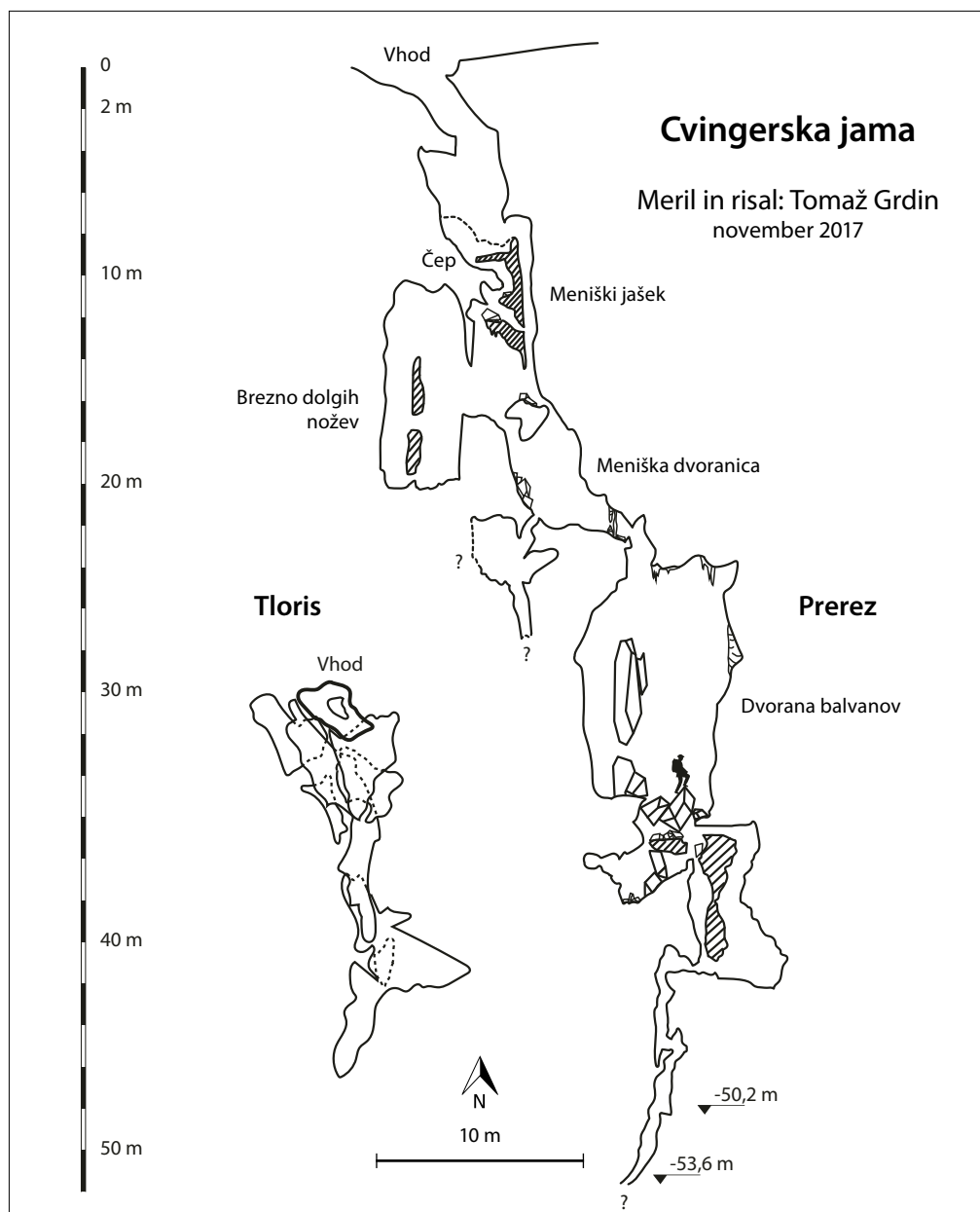

Prodiranje v nove dele. FOTO MARKO PRŠINA

Očiščena vhodna dvorana. V ozadju in spodaj sta nadaljevanji v nove dele jame. FOTO MARKO PRŠINA

nadaljevanja. V južni smeri smo očistili ožino in se spustili še nekaj metrov globlje v Meniško dvoranico. Naše prodiranje v nove dele je sledilo ozki (od 1 do 3 metre), a mestoma visoki (do 10 metrov) geološki razpoki v približni smeri sever–jug. Pogled v ožino, ki nas je tokrat zaustavila, nam je zagotovil, da se jama v tej smeri nadaljuje z novo dvorano. Stene v novih delih so korozivsko zelo obdelane, precej je ostrih skalnih nožev, po tleh zatrep iz mešanice ostrih skal in ilovice, pogled proti stropu pa je ponudil presenečenje. Iz Meniške dvoranice, tam nekje na ocenjeni globini 25 metrov, se je skozi Meniški jašek videl odsev dnevne svetlobe v vhodni dvorani.

Po dvomesečnem premoru smo se konec oktobra zopet podali v Meniško dvoranco, kjer je v brezno vržen kamen vračal spodoben odmev. Na dveh akcijah smo se prebili skozi ožino, tako da sva se zadnjega oktobra z Mihom lahko spustila v 15 metrsko brezno, ki sva mu dodelila ime Dvorana balvanov. Njeno dno pokrivajo veliki skalni bloki, utrgani s stropa. Ostenje je korozijsko močno obdelano, saj je padajoča voda v njem izoblikovala ostre robove, skalne nože in špice. Celotno nadaljevanje je zato relativno čisto, a so mestoma debeli sloji mastne ilovice zagotovili, da sva bila v kratkem času dobro zapackana. Med balvani je cel splet stranskih rogov in prehodov, med katerimi sva vneto iskala možno nadaljevanje, vendar se večina njih zapre z nepreloženimi ožinami. Še najgloblje sva prišla v jašku kakšnih 10 metrov pod podornimi bloki. Tudi na tej najnižji točki brezna sva še dobila priložnost pogledati nekaj metrov v globino, a je bil prehod celo za naju suhca pretesen. Potrebno bi bilo novo širjenje ožine, za kar pa se nisva odločila in sva zato jamarskemu raziskovanju Cvingerske jame pritisnila piko. Biološko gledano je v jami kar precej življenja, saj smo poleg netopirjev (mali podkvnjaki) opazili še obilico jamskih kobilic, pajkov, postranic ter nekaj nam neznanih jamskih hroščkov. Žal pa kljub trudu nismo našli nobene sledi človekovega delovanja, zato menimo, da so novoodkriti deli jame arheološko sterilni.

Kakšen bi bil torej epilog naše cvingerske zgodbe? V arheološkem pogledu jama zagotovo ni izpolnila pričakovanj, saj skromne jamske najdbe z eno izjemo ne moremo opredeliti kot prazgodovinske. Zato se nam upravičeno poraja vprašanje, ali je v času, ko je bila prazgodovinska naselbina obljudena, sploh imela današnje vhodno brezno? Da se ni morda jamski strop vdrl šele potem, ko so prazgodovinski prebivalci Cvinger že zapustili? Kot smo se prepričali, tudi Zhuber ni pretiraval, ko je zapisal, da je jama nad 20 metrov globoka. Kdaj in kdo pa je v jamo nametal toliko recentnega materiala? Tudi na to vprašanje raziskovalci nimamo enoznačnega odgovora. Zato pa nas je s svojimi razvejanimi rovi jama razveselila z jamarskega vidika, čeprav odkritje nadaljevanja umeščamo v okvir naših pričakovanj. Končna globina jame je prav spodobna in prav veseli smo, da smo našo zgodbo srečno pripeljali do konca.

LITERATURA

- DULAR, JANEZ & KRIŽ, BORUT, 2004. Železnodobno naselje na Cvingerju pri Dolenjskih Toplicah. *Arheološki vestnik*, 55, str. 207–250.
- HUDOKLIN, ANDREJ, 1991. Skrivnost jame na Cvingerju. *Naše jame*, 33, str. 108–109.
- Kataster jam JKNM, kat. št. 5159.
- KLADNIK, DRAGO & RAVBAR, MARJAN, 2015. Topliška dolina in njeni ljudje – geografski oris. *Dolenjske Toplice v odsevu časa*, Dolenjske Toplice, str. 27.
- KRIŽ, BORUT, 1990. Cvinger ali Branževcec pri Dol. Toplicah: Novo mesto. *Arheološka najdišča Dolenjske*. Arheo, str. 23–26.
- MUŠIČ, BRANKO & ORENGO, LIONEL, 1998. Magnetometrične raziskave železnodobnega talilnega kompleksa na Cvingerju pri Meniški vasi. *Arheološki vestnik*, 49, str. 157–186.
- MÜLLNER, ALFONS, 1909. *Geschichte des Eisens in Krain, Görz und Istrien*. Wien, Leipzig, str. 71.
- TERŽAN, BIBA, 1976 (1977). Certoška fibula. *Arheološki vestnik*, 27, str. 317–536.
- ZHUBER PL. OKROG, PAVEL, 1900. *Zdravišče Toplice na Kranjskem. Kranjski Gaštajn. Gorke in grezne kopeli*. Toplice, Novo mesto, str. 8.